

5. Пустохіна В., Кучерук О., Голуб Н., Горошкіна О. та ін. Формування культурологічної компетентності старшокласників у процесі навчання української літератури: риторичний підхід. *Педагогічна риторика: історія, теорія, практика*: монографія / за ред. О. Кучерук. Київ: КНТ, 2016. С. 196-207.
6. Савченко О. Мета і результат уроку в контексті компетентнісного підходу. *Початкова школа*. 2015. № 3. С. 10-15.
7. Царик Л. Творча біографія Уласа Самчука як чинник формування життєвого досвіду і соціокультурного становлення студентів та школярів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Літературознавство. Вип. 52: до 115-річчя від дня народження Уласа Самчука*. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 156-168.

Голинська Марія,
 студентка групи СОУМА-42,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка.
 Науковий керівник –
Скуратко Тетяна Миколаївна,
 кандидат філологічних наук, доцент,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка

ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ УЛАСА САМЧУКА НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ РІДНОГО КРАЮ

Сьогодні, у час воєнного буття, важливо дбати про ціннісні орієнтири дітей та молоді, формувати у них дієву любов до своєї Батьківщини, мови, культури, бо саме «патріотизм українців покликаний захистити національні інтереси своєї держави, відновити її територіальну цілісність, дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні

громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіт національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини» [1]. Значну роль у цьому відіграє, на наше переконання, літературно-краєзнавча робота в школі. Погоджуємося із думкою Т. Скуратко та Н. Сеньовської, що саме «уроки літератури рідного краю мають велике виховне значення, сприяють вихованню патріотизму школярів, національної свідомості, формують почуття гордості за багату літературно-культурну спадщину своєї малої Батьківщини та відповідальності за збереження усього свого, рідного (мови, історії, культури, літератури)» [9, с. 154]. Вважаємо, що уроки літератури рідного краю є дієвою платформою для патріотичного виховання учнів, формування почуття національної самосвідомості, адже, як зазначає Н. Марфинець, «шкільне літературне краєзнавство в системі сучасної освітньої парадигми покликане сприяти осмисленню історико-культурних традицій рідного краю, його духовного багатства, розглядається як потужний виховний засіб, що стимулює розвиток духовності в учнів» [3, с. 5].

Поділяємо думку Т. Скуратко та Н. Сеньовської, що «сьогодні уроки літератури рідного краю потребують переосмислення, а програма шкільного краєзнавства – розширення, оновлення з акцентом на патріотичній освіченості школярів» [9, с. 155]. Вважаємо, що в коло художнього читання школярів у контексті вивчення літератури рідного краю повинні увійти твори, які формуватимуть у здобувачів освіти почуття відповідальності за долю рідного народу і України, щирю любов до усього рідного, свого, адже «в основу системи національно-патріотичного виховання дітей та молоді в першу чергу потрібно вкладати ідеї зміцнення української державності, формування патріотизму, позитивного ставлення до захисників і захисниць України, утвердження національних цінностей. На сучасному етапі першочерговим залишається виховання дітей та молоді в дусі патріотизму; любові й поваги до своєї держави, мови, культури, історії; свідомої готовності стати на захист країни» [7, с. 88]. Саме тому погоджуємося із висновком Т. Скуратко та Н. Сеньовської, що

«патріотичне виховання, формування в дітей та молоді дієвої любові до Батьківщини сьогодні є неймовірно актуальним» [8, с. 292]. Тому ми переконані, що на уроках літератури рідного краю повинні звучати твори Уласа Самчука – «українського Гомера ХХ століття» (С. Пінчук), видатного письменника, публіциста, якому судилося стати «літописцем українського простору в добі, яку сам бачив, чув, переживав» [5, с. 171].

Вважаємо, що патріотичне виховання дітей та молоді обов'язково має формуватися на романі Уласа Самчука «Марія», який автор присвятив «матерям, що загинули голодною смертю на Україні в роках 1932-1933» [5, с. 5]. Це перший твір в українській літературі про одну з найбільших трагедій нашого народу – голодомор 1932-1933 рр. Цікавою, на наш погляд, є композиція роману, на чому необхідно зосередити увагу учнів. Твір складається із трьох частин, трьох «книг» – «Книга про народження Марії», «Книга днів Марії», «Книга про хліб». На нашу думку, уважне прочитання третьої частини («Книга про хліб») дає можливість зробити висновок про те, що роман насправді не є «хронікою одного життя», а хронікою цілого роду, цілої України, стає своєрідним літописом руйнування України, адже твір не лише про трагедію голодомору, а й про події Першої світової та громадянської воєн, жовтневого перевороту, розкуркулення українського селянства, антилюдяну більшовицьку ідеологію і Людину, звичайну українську жінку, яка попри непереборні труднощі упродовж усього життя, 26258 днів, що є майже 72 роки, працює, будує сім'ю, народжує дітей і вірить у краще майбуття свого народу: «Довго, довго виривалася з життя Марія. Перетинається окремо кожний нерв. Мідяне холодне сяйво місяця облило холодом роздуті з розчепіреними пальцями ноги... З напруженням рветься останній нерв. Гасне поволі місяць, зникають одна за другою з голови думи, зливаються у чорну пляму, без початку і кінця... Плющатся і грузнуть очі, холонуть засохлі уста, западають груди, серце робить останній удар... Марії не стало...» [5, с. 170]. За словами Н. Бернадської, Марія «мужньо пройшла крізь усі випробування і наблизилася до біблійних героїнь, піднеслася до символу України» [5, с. 175].

Після контекстуального прочитання роману «Марія» У. Самчука на уроках літератури рідного краю важливо пороздумувати з учнями над питаннями: «Якого значення набуває образ Марії в романі?», «Чи є хроніка життя української жінки відображенням долі селянства?», «Чому ж не протистояв український селянин більшовицькому злу?», «Чи можемо ми взяти із роману певні уроки минулого для прийдешнього України?». Школярам варто наголосити, що роман Уласа Самчука «Марія» пронизаний гуманізмом, адже любов до землі, щоденна праця, віра у краще, терпіння тримають людину, дають їй сил подолати усі труднощі, плекати свій родовід і любити до останнього подиху усе своє, рідне. Погоджуємося із учасницями освітнього волонтерського проєкту «Патріотичні й небайдужі» (Н. Сеньовська, Т. Скуратко, І. Скасків), що Улас Самчук крізь роки «стоїть на сторожі духу нації» [6].

Отже, уроки літератури рідного краю є платформою для патріотичного виховання школярів, адже вони формують дієву любов до усього свого, рідного і базуються на засадах гуманізму, що гарантує умови для зростання світлого майбуття України. Творчість Уласа Самчука має явну автентичну ознаку, тому, поза сумнівом, є важливою для шкільного прочитання в контексті вивчення літератури рідного краю.

Список використаних джерел

1. Бех І. Програма патріотичного виховання дітей та учнівської молоді. Київ, 2014. 29 с.
2. Волинець І. М. Теорія та історія літературного краєзнавства. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna.../2volinec.htm>.
3. Марфинець Н. В. Розвиток змісту літературного краєзнавства у школах Закарпаття (кінець XIX – початок XXI століття): автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2014. 22 с.
4. Самчук У. На білому коні. На коні вороному: Спомини і враження: у двох частинах. Остог-Луцьк: Вид-во НаУОА, ПВД «Твердиня», 2007. 424 с.
5. Самчук У. Марія: повість. 2-ге вид. Київ: Знання, 2013. 176 с.

6. Патріотичні й небайдужі. Офіційна сторінка. URL: <https://www.facebook.com/profile.php?id=61555874657142>.
7. Сеньовська Н., Скуратко Т. Освітній волонтерський проєкт «Україні потрібен кожен»: патріотичне виховання дітей та молоді в умовах воєнного стану. *Сучасна освіта в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози, ефективні рішення*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених (з міжнародною участю) (м. Тернопіль, 17 жовтня 2024 р.) / упоряд.: Г. М. Мешко, І. М. Шульга. Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2024. С. 88-92. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/34177>.
8. Сеньовська Н., Скуратко Т. Діяльність освітнього волонтерського проєкту «Україні потрібен кожен» у контексті патріотичного виховання. *Актуальні питання гуманітарних наук* / редактори-упорядники М. Пантюк, А. Душний, В. Ільницький, І. Зимомря. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 78. Том 2. С. 287-293. URL: http://www.aphn-journal.in.ua/archive/78_2024/part_2/45.pdf.
9. Сеньовська Н., Скуратко Т. Розширення тематики літературного краєзнавства (на матеріалі вивчення книги Марії Вітишин «Мій син – кіборг»). *Тенденції і перспективи вивчення літератури у середній і вищій школах*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 січня 2025 року / за заг. ред. Н. Р. Грицак. Тернопіль: Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, 2025. С. 154-159. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/35663>.

Войціховська Аліна,
 студентка групи СОУМА-22,
 Тернопільський національний педагогічний
 університет імені Володимира Гнатюка,
Галайда Юлія,
 студентка групи СОУМА-22,
 Тернопільський національний педагогічний